

Anastasia Trofimchuk, Undergraduate Student

*I.I. Mechnikov Odesa National University
Odesa, Ukraine*

Mykola Kyrychenko, Assistant Lecturer,

**Department of World Economy
and International Economic Relations**

*I.I. Mechnikov Odesa National University
Odesa, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-569-3-48>

ANALYSIS OF TRADE RELATIONS BETWEEN EUROPEAN UNION COUNTRIES AND UKRAINE: ECONOMIC EFFECTS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

АНАЛІЗ ТОГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНОЮ: ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ця робота присвячена аналізу торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом, оцінці їх економічного впливу та перспектив розвитку. Розглянуто структуру та динаміку двосторонньої торгівлі, ключові торговельні показники та вплив інтеграційних процесів. Особлива увага приділяється аналізу динаміки торговельного балансу, експортного потенціалу секторів, бар'єрів у торгівлі та ролі міжнародних фінансових установ у підтримці стійкості торгівлі під час криз.

Особливу увагу приділено оцінці функціонування Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка створила умови для зростання експорту, гармонізації технічних, санітарних та фітосанітарних стандартів, а також відкрила нові ринки для української продукції. Водночас теоретичний аналіз дозволив ідентифікувати низку викликів: асиметричність умов торгівлі, наявність як тарифних, так і нетарифних бар'єрів, проблеми відповідності європейським нормам і недосконалість внутрішньої регуляторної бази.

У роботі проаналізовано основні індикатори зовнішньої торгівлі, платіжного балансу та фінансового рахунку. Зокрема, зафіксовано що імпорт товарів із ЄС у 2020–2024 роках зростав швидшими темпами порівняно з експортом, що призвело до посилення

негативного торговельного сальдо – з -6,9 млрд.дол.США у 2020 році до -11,9 млрд.дол.США у 2024-му. При цьому експорт послуг залишався стабільно позитивним, насамперед за рахунок ІТ, транспортної та ділової сфери. У межах фінансового рахунку виявлено відтік прямих інвестицій і зниження інвестиційної активності у роки війни, тоді як портфельні інвестиції у 2024 році почали відновлюватися. Ці тренди підтверджують потребу у стимулюванні національного експорту та підтримці стратегічних секторів економіки.

Окремим напрямом дослідження став регресійний аналіз залежності реального ВВП України від чотирьох макроекономічних чинників: грошової маси (m), валютного курсу (e), інфляції (p) та облікової ставки (r). Побудована модель:

$$Y = 1,290 \cdot m + 0,777 \cdot e - 1,110 \cdot p + 0,000 \cdot r$$

з коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,896$ демонструє високу статистичну значущість та пояснювальну здатність. Найпотужніший позитивний вплив на ВВП чинить грошова маса ($T=9,146$), підтверджуючи ефективність монетарної експансії у складні періоди. Валютний курс має помірний позитивний вплив ($T=3,630$), що вказує на важливість стабільності гривні для зовнішньоекономічної активності. Інфляція чинить стримуючий вплив ($T=-3,933$), тоді як облікова ставка виявилась статистично незначущою ($p=0,996$), що свідчить про обмежену ефективність традиційної монетарної політики в умовах воєнної економіки. Ці висновки мають важливе прикладне значення для формування антикризової стратегії уряду.

У третій частині дослідження здійснено комплексний аналіз сучасного стану, галузевої структури та інституційної підтримки зовнішньої торгівлі України з країнами Європейського Союзу в умовах 2020–2024 років. Особливу увагу приділено динаміці основних показників зовнішньоекономічної діяльності, експортним пріоритетам України та ролі міжнародних фінансових інституцій у збереженні зовнішньоторговельної активності в умовах воєнного стану.

Починаючи з 2020 року, структура зовнішньої торгівлі України з ЄС зазнала суттєвих змін. Загальна динаміка товарообігу демонструє зростання імпорту випереджальними темпами порівняно з експортом, що призвело до формування стійкого негативного сальдо. У 2024 році від’ємне сальдо сягнуло

10,9 млрд. дол. США. Водночас торгівля послугами залишалася стабільно позитивною: Україна зберегла лідерські позиції в галузях ІТ, транспорту та телекомунікацій. Цей аспект частково компенсував дефіцит у торгівлі товарами та засвідчив поступовий зсув економічної моделі на користь експорту інтелектуального продукту.

Галуzeвий аналіз зовнішньої торгівлі засвідчив, що основою українського експорту до країн ЄС залишаються сільсько-господарська продукція та продукти харчової промисловості. Зокрема, агропромисловий комплекс формує понад половину всього товарного експорту. Навіть попри війну, українським аграріям вдалося зберегти експортну активність через альтернативні логістичні маршрути, зокрема «зернові коридори» та сухопутні шляхи до ЄС. Другу вагому позицію займає експорт послуг у сфері інформаційних технологій, який у 2023 році становив 6,7 млрд. дол. США, забезпечуючи понад 10% загального експорту послуг.

Разом із цим у 2022–2024 роках спостерігалось різке зниження обсягів експорту продукції металургії, машинобудування, хімічної та деревообробної промисловості через втрату виробничих потужностей, руйнування інфраструктури та перебої в постачанні енергоносіїв. Незважаючи на це, збереження доступу до європейського ринку, зокрема завдяки скасуванню квот і мит з боку ЄС, дало можливість українським експортерам частково відновити поставки продукції до країн-членів Союзу, зокрема до Польщі, Німеччини, Італії та Нідерландів.

У цьому контексті важливою складовою стало залучення допомоги з боку міжнародних фінансових організацій. Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, IFC, EBRD та інші донори активно підтримували Україну шляхом реалізації програм прямого фінансування (Stand-By, RFI, EFF), а також реалізації інфраструктурних ініціатив (RELINC, DRIVE, GTFP). Отримані ресурси спрямовувалися на забезпечення валютної стабільності, покриття дефіциту платіжного балансу, модернізацію логістичних коридорів, ремонт транспортних об'єктів і закупівлю залізничних вагонів. Такі проєкти дозволили не лише зберегти фізичні ланцюги поставок, а й підтримати функціонування ключових експортно орієнтованих секторів економіки.

Узагальнюючи, робимо висновок, що стратегічно важливий зв'язок між зовнішньою торгівлею та економічним зростанням

України. Результати дослідження підкреслюють необхідність глибшої інтеграції з ЄС, підтримки експорту, адаптації до регуляторних вимог Євросоюзу, залучення міжнародного фінансування та розбудови сучасної інфраструктури для посилення конкурентоспроможності України на європейському ринку.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: офіційний текст. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01))
2. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами ЄС. 2020–2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Національний банк України. Статистика платіжного балансу та фінансового рахунку. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Міністерство економіки України. Офіційні звіти та аналітичні огляди щодо зовнішньоекономічної діяльності. Київ : Мінекономіки , 2020–2024.
5. Чичкало-Кондрацька І. Б., Власюк А. О., Кондрацька Д. С. Поглиблення відносин між Україною та ЄС у контексті реалізації умов ПВЗВ. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 2. С. 55–68.
6. Балежентіс А., Яценко О. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС. *Економічний дискурс*. 2023. № 1. С. 32–46.
7. Ружинскас О. В. Трансформація зовнішньоторговельної політики ЄС в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2022. № 12. С. 24–28.
8. Гончарук А. І., Усенко О. О. Регіональна торговельно-економічна інтеграція України та ЄС: стан, проблеми і перспективи. *Український економічний часопис*. 2023. № 3. С. 41–55.
9. Пелещенко Р. О. Зовнішня торгівля України з ЄС: вектори трансформації та проблеми асиметрії. *Економіка і управління*. 2023. № 4. С. 18–26.
10. Міжнародний валютний фонд. Програми для України (Stand-By, RFI, EFF). URL: <https://www.imf.org/>
11. Світовий банк. Проекти для України: RELINC, DRIVE, GTFP, PEACE. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>
12. IT Ukraine Association. Аналітика про ІТ-експорт України у 2022–2024 роках. URL: <https://itukraine.org.ua/>
13. Українська зернова асоціація. Щорічний звіт про експорт зернових та олійних у 2022–2024 роках. URL: <https://uga.ua/>
14. Державна митна служба України. Оперативні дані про зовнішньоторговельні операції. URL: <https://customs.gov.ua/>
15. OECD. Ukraine: Structural reforms and trade integration progress report. 2023. URL: <https://www.oecd.org/ukraine/>